

**Ὁμιλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας κ. Δαμασκηνοῦ
γιά τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας 2024**

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος
κ. κ. Ἱερώνυμε,
Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί συμπρεσβύτεροι καί συνδιάκονοι,
Λαέ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένε,

«Ἐποφειλομένη πρὸς Θεόν ἐτήσιος εὐχαριστία, καθ' ἣν ἡμέραν ἀπελάβομεν τήν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν σύν ἀποδείξει τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων καί καταστροφῆ τῶν τῆς κακίας δυσσεβημάτων»¹ εἶναι ἡ Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας, στήν ὁποία ἐορτάζουμε τήν ἀνάμνηση τῆς ἀναστηλώσεως τῶν Ἁγίων Εἰκόνων τό 843 μ. Χ., τήν ὀριστική λήξη μιᾶς περιόδου συγκρούσεων, οἱ ὁποῖες ἔδιδαν τήν ἐντύπωση ὅτι στρέφονταν γύρω ἀπό τό θέμα τῆς ὕλης καί τῆς στάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἔναντί της, στήν πραγματικότητα ὅμως εἶχαν ὡς ἐπίκεντρο τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Γιά ἐπιπλέον ἀπό 100 συναπτά ἔτη ταλανίστηκαν Ἐκκλησία καί Αὐτοκρατορία, καθότι ἡ «συναλληλία» καί ἡ «συμφωνία»² τῶν δύο θεσμῶν δέν ἦταν ἓνα γεγονός νομικοῦ περιεχομένου μόνο, ἀλλά ἀποτύπωνε μία ἀπό κοινοῦ στάση, ἡ ὁποία ρύθμιζε τήν καθημερινότητα καί τήν πορεία ζωῆς τῶν ὑπηκόων τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, πού ἦταν ταυτόχρονα καί πιστοί.

Δέν ἦταν θεοκρατικό τό Βυζάντιο. Δέν ἦταν οἱ ἐκκλησιαστικοί ἡγέτες οἱ ὁποῖοι ὑπαγόρευαν στήν πολιτεία τί θά πράξει. Ἡ βυζαντινή πολιτεία ὅμως λάμβανε ὑπ' ὄψιν τῆς τήν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, διότι αὐτή ἀφοροῦσε στούς ἀνθρώπους. Συνδεόταν μέ τήν παράδοση, μέ τόν τρόπο δηλαδή τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, καθότι αὐτός διαμόρφωνε τήν καθημερινότητα τοῦ λαοῦ.

¹ Ἐκ τοῦ «Συνοδικοῦ» τῆς Ὁρθοδοξίας.

² Γιά τούς ὅρους Βλάσιος Ι. Φειδᾶς, *Βυζάντιο*, σσ. 143-156.

Τόσο ἡ ζωὴ τῶν αὐτοκρατόρων, τό πρωτόκολλο τῆς αὐλῆς, τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους, ὅσο καί ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων περιστρέφονταν γύρω ἀπὸ τίς ἐορτές τῆς πίστεως. Οἱ ἡμέρες νηστείας καί οἱ ἡμέρες καταλύσεως διαμόρφωναν τό διαιτολόγιο τῶν ἀνθρώπων. Καί ἡ συζήτηση γιά τὰ δόγματα τῆς πίστεως ἦταν ἡ καθημερινότητα στίς ἀγορές, στά fora τῶν πόλεων, καθότι ἡ βυζαντινὴ κοινωνία ἦταν στηριγμένη σέ ἕναν πολιτισμὸ μεταφυσικῆς, εἶχε ἔγνοια γιά τὴν αἰωνιότητα καί τὴν σωτηρία τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, τὴν μετοχὴ στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Γι' αὐτό καί ἡ εἰκονομαχικὴ ἔρις, ἀπόπειρα τῆς Πολιτείας νά διαμορφώσει τὴν δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἐπέφερε τὴν διάσπαση στὴν ἐσωτερικὴ συνοχὴ τῆς αὐτοκρατορίας, στὴν ἐνότητά της. Ἡ σύγκρουση ἦρθε σέ μία περίοδο στὴν ὁποία οἱ ἀνατολικὲς ἐπαρχίες τοῦ κράτους ὑφίσταντο τὴν πρώτη μεγάλη πίεση ἀπὸ τὸ ἀνεικονικὸ Ἰσλάμ, ἐνῶ ἡ καταγωγὴ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς δυναστείας τοῦ Ἀμορίου ἀπὸ τὴν μονοφυσικὴ Ἀρμενία, τοὺς ὀδήγησε, μέ πρόσχημα τὴν λατρεία τῶν ἱερῶν εἰκόνων, νά προσπαθήσουν νά μειώσουν τὴν ἐπίδραση τὴν ὁποία ἀσκοῦσε ἡ Ἐκκλησία, διὰ τῆς μοναστικῆς παραδόσεως καί πρακτικῆς, στὴν κοινωνία, ὥστε νά ἀντιμετωπιστοῦν οικονομικὲς καί στρατιωτικὲς δυσχέρειες. Ἡ νομοθέτηση ὅμως πού δέν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν παράδοση καί τὴν πίστη, γεννᾷ περισσότερα προβλήματα, ἀπὸ ὅσα οἱ προθέσεις τῶν νομοθετούντων ἐπιδιώκουν νά λύσουν.

Καί ἐπειδὴ «ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται»³, ἔπρεπε νά ἔρθουν δύο γυναῖκες αὐτοκράτειρες, ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία καί ἡ Θεοδώρα ἡ Αὐγούστα, γιά νά ἐπαναφέρουν τὴν τάξη, ἐπικυρώνοντας τὴν αὐθεντικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί δείχνοντας ὅτι μόνο μέσα σέ σχέσεις ἀμοιβαίου σεβασμοῦ Πολιτείας καί Ἐκκλησίας, καθὼς καί ἐπιγνώσεως ρόλων, μπορεῖ νά διαφυλαχθεῖ ἡ ἐνότητά τῆς κοινωνίας. Δέν εἶναι ἀσφαλῶς ἱστορικὰ τυχαῖο τό ὅτι, λίγα χρόνια μετὰ τὴν ὀριστικὴ ἀποκατάσταση τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἡ Αὐτοκρατορία ἔφθασε στὴν μέγιστη ἀκμὴ της μέ τὴν δυναστεία τῶν Μακεδόνων.

Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας λοιπόν ἦταν καί ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἐορτὴ **εὐχαριστίας, μνήμης καί ἀναστοχασμοῦ.**

³ Σχόλιο στὸν στίχο 919 τῶν *Νεφελῶν* τοῦ Ἀριστοφάνη.

Εὐχαριστοῦμε, ἰδιαιτέρως αὐτὴ τὴν ἡμέρα, τὸν Τριαδικὸ Θεό, δοξάζοντάς Τον μέ τὴν τέλεση τῆς θείας λειτουργίας, τὴν λιτάνευση τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τὴν ἀνάγνωση τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, διότι ἐπιτρέπει νὰ διασώζεται αὐτὴ ἡ μακρὰ παράδοση τῆς συναλληλίας, ἡ ὁποία διαφυλάττει τὴν ἐνότητα τοῦ Γένους καὶ τῆς πατρίδας μας.

Ἐξακόσια χρόνια μετὰ τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων, στὴν μεγάλη περιπέτεια τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀπέμεινε ὁ ἕνας καὶ μοναδικὸς θεσμὸς στὸν ὁποῖο στηρίχθηκε ἡ διατήρηση τῆς δίψας τοῦ σκλαβωμένου Ἑλληνα ἀνθρώπου γιὰ ἐλευθερία, αὐτοδιάθεση καὶ ἱστορική συνέχεια. Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ σπουδαῖος ἱστορικός τῆς ἐποχῆς μας Νικόλαος Σβορώνος, «ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία βρίσκεται ἐπικεφαλῆς τῶν δυνάμεων πού ὀργανώνουν τὴν ἄμυνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐξασφαλίζουν τὴ διατήρησή του μέσα στὶς δύσκολες συνθῆκες τῆς κατάκτησης, καὶ συνδέεται ἄρρηκτα μέ τὸ Ἔθνος. Ἐμφανίζεται συγχρόνως ὡς ἡ μόνη πολιτικὴ δύναμη πού συνεχίζει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καὶ ἐνσαρκώνει τὸ ὄνειρο ἑνὸς μελλοντικοῦ ἐνιαίου ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ κράτους. Ἡ ἐθνικὴ ἰδέα βρίσκεται περισσότερο παρά ποτὲ συνδεδεμένη μέ τὴ χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία»⁴.

Μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία ξαναβρίσκουν, ὕστερα ἀπὸ ὁμολογουμένως ἀρκετὲς δοκιμασίες, τὴν σημερινή «συναλληλία», ἡ ὁποία κατοχυρώνεται ἐξαιρετικὰ μέ τὸ σύνταγμα τῆς μεταπολιτεύσεως τὸ 1974, ἀπὸ τὴν ψήφιση τοῦ ὁποῖου συμπληρώνονται φέτος 50 χρόνια. Καὶ ἡ συμπόρευση αὐτὴ ἔρχεται καὶ πάλι νὰ ὑπενθυμίσει ὅτι ὁ λαὸς μας θέλει τὴν ἐνότητα τῶν δύο κυρίαρχων θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ πυλῶνες του, ὥστε νὰ μπορεῖ, μέ συστατικὰ στοιχεῖα τὴν ἱστορία, τὴν πρόοδο, τὴν συνύπαρξή του μέ τοὺς ἄλλους λαούς, νὰ διαλεχθεῖ μέ τὸ σήμερα, χωρὶς νὰ λησμονεῖ τὴν ταυτότητά του. Τὴν ἀγάπη δηλαδὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πέρα καὶ πάνω ἀπὸ νομικὲς θεσπίσεις. Τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν κόσμον, ὅποιος κι ἂν εἶναι αὐτός καὶ ὅπως καὶ ἂν πορεύεται, χωρὶς τὸν συσχηματισμὸ μέ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα καθλώνουν τὸν ἄνθρωπο στό τώρα, χωρὶς διάσταση Ἀναστάσεως καὶ αἰωνιότητος.

⁴ Νίκος Γ. Σβορώνος, *Τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος- Γένεση καὶ Διαμόρφωση τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, ἐκδόσεις ΠΟΛΙΣ, σ. 85.

Ἡ Ὁρθοδοξία δίδει στό Γένος μας τό “πάντοτε, νῦν καί αἰί”, βοηθῶντας το νά μή λησμονήσει τήν ἱστορία, τήν γλώσσα, τήν παράδοσή του, νά κρατήσει αὐτό πού ὁ ποιητής⁵ ἀναφέρει: «Υπῆρξεν ἔτι τό ἄριστον ἐκεῖνο, Ἑλληνικός - ιδιότητα δέν ἔχ’ ἡ ἀνθρωπότης τιμιωτέραν», σέ συνδυασμό μέ τό οἰκουμενικό, τήν δυνατότητα δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου νά συμπεριλαμβάνει τόν κόσμο ὅλο στήν προοπτική του. Ὅπως λέει ἕνας σύγχρονος Ἀγιορείτης λόγιος: «Βλέπομε ὅτι μέσα στήν Ἐκκλησία ὑπάρχει χῶρος γιά ὅλους. Ὅλοι βρίσκονται μέσα μας. Καί ὁλόκληρος ὁ ἀνθρώπος μεταβαίνει ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν μπαίνοντας στήν Ἐκκλησία»⁶.

Ἡ Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἀκόμη ἐορτή μνήμης. Εἶναι ἡ ὑπενθύμιση ὅτι «ἡ τιμή τῆς εἰκόνας πρός τό πρωτότυπον διαβαίνει».⁷ Ἡ ὑπενθύμιση ὅτι ὁ ἀγώνας ἐναντίον τῆς Εἰκονομαχίας σηματοδοτεῖ τήν ἀπό τήν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας κατάφαση τῆς ὕλης, ὄχι ὅμως ὡς ἀντικειμένου λατρείας, ἀλλά ὡς ὑπομνήσεως τοῦ πρωτοτύπου. Ὅπως ἀναφέρει ὁ σπουδαῖος θεολόγος καί μαχητής ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, βαθύς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς καί χριστιανικῆς παραδόσεως, ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, «χωρίς ἀμφιβολίαν, ἐνῶ πολλές φορές δέν ἔχομεν εἰς τόν νοῦν μας τό πάθος τοῦ Κυρίου, μόλις ἰδοῦμεν τήν εἰκόνα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐνθυμούμεθα τό σωτήριον πάθος, πέφτομεν εἰς τήν γῆν καί προσκυνοῦμεν ὄχι τήν ὕλην, ἀλλά τόν εἰκονιζόμενον, ὅπως καί δέν προσκυνοῦμεν τήν ὕλην τοῦ Εὐαγγελίου, οὔτε τήν ὕλην τοῦ σταυροῦ, ἀλλά τό σχῆμα»⁸.

Αὐτή ἡ ὑπόμνηση λειτουργεῖ ὡς βάση πνευματικῆς ἰσορροπίας στούς καιρούς μας. Εἶναι μία ὑπενθύμιση ὅτι ἡ ὕλη δέν μπορεῖ νά θεωρεῖται ὡς αὐτόνομη ἀπό τόν ἀνθρώπο καί τήν πορεία του στόν κόσμο αὐτό. Δέν μᾶς δόθηκε δηλαδή γιά νά λατρεύουμε δι’ αὐτῆς “τήν κτίσιν παρά τόν

⁵ Κ.Π. Καβάφης, *Ἐπιτύμβιον Ἀντιόχου, βασιλέως Κομμαγενῆς*.

⁶ Ἀρχιμ. Βασιλείου (Γοντικᾶκη), *Λειτουργικός τρόπος, ἐκδόσεις Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων*, σ. 101.

⁷ Μ. Βασιλείου, *Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, κεφ. ΙΗ, PG 32,149C.

⁸ «Ἀμέλει πολλάκις μή κατά νοῦν ἔχοντες τό τοῦ Κυρίου πάθος, τήν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ σταυρώσεως ἰδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ἀνάμνησιν ἐλθόντες, πεσόντες προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλη, ἀλλά τῷ εἰκονιζομένῳ, ὥσπερ οὐ τῇ ὕλη τοῦ Εὐαγγελίου οὐδέ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλη προσκυνοῦμεν, ἀλλά τῷ ἐκτυπώματι» (Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδόσεις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως*).

Κτίσαντα”⁹, αλλά υπάρχει για να συμβάλλει στην κάλυψη τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν μας, στην βελτίωση τῆς ποιότητας ζωῆς μας, στην συνύπαρξη τῶν ἀνθρώπων πού καλοῦνται να μοιράζονται καθετί τοῦ κόσμου, μέ ὅση περισσότερη δικαιοσύνη, ἀλληλεγγύη καί ἀγάπη αὐτό εἶναι ἐφικτό, ἀκόμη κι ἂν δέν προβλέπεται ἀπό τούς νόμους πού ρυθμίζουν τήν ζωή μας.

Δέν εἶναι κτῆμα μας ἡ ὕλη, ἀλλά εἴμαστε διαχειριστές της. Γι’ αὐτό καί θυμόμαστε καί εὐχαριστοῦμε γιά τήν δωρεά της τόν Θεό, πού μᾶς τήν ἔδωσε, ὥστε διά τοῦ ἁγιασμοῦ της μέσα ἀπό τήν ἀντιπροσφορά της στόν Δημιουργό τήν ὥρα τῆς θείας λειτουργίας, να λαμβάνουμε χάρη, ἀγάπη καί εὐλογία. Ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος, μεταβαλλόμενα τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, γίνονται γιά μᾶς “ἄφεις ἀμαρτιῶν καί ζωή αἰώνιος”.

«Νά λειτουργεῖται ὁ πιστός καί να πλημμυρίζει ἀπό θεῖο δέος καί εὐγνωμοσύνη. Νά φεύγετε ἀπό τόν ναό γεμάτοι μέ τή δύναμι καί τήν χάρι τοῦ Κυρίου. Νά συγκλονίζεσθε ἀπό τό μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεανθρώπου. Καί να μή λέτε τίποτε δικό σας. Καί να ἀγαπᾶτε τούς ἀγνώστους καί τούς ἀδιάφορους ὡς ἀδελφούς. Καί να ἀφήνετε τό τρεμάμενο εἶναι σας να ἀγαπᾶ τήν κτίσι καί τά ζῶα, τά χῶματα, τά δέντρα, τά ποτάμια, τά βουνά...καί ὅλη τήν δημιουργία, πού περιμένει τήν εὐλογία τῆς ἀγάπης σας»¹⁰.

Αὐτός εἶναι ὁ δρόμος τῆς μνήμης, τόν ὁποῖο διασώζει ἡ Ὁρθοδοξία στην παράδοσή της. Μέ αὐτόν τόν τρόπο μπολιάζει τόν λαό μας καί τόν κάθε ἄνθρωπο, ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, ζητῶντας ἀπό τόν καθένα να ἀναλάβει τήν εὐθύνη να ἀγωνιστεῖ “ὑπέρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως”, “ὑπέρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου”¹¹, χωρίς να περιμένει τούς ἄλλους καί να μεμψιμοιεῖ.

Ναί, εἶναι ὁ κόσμος μας σήμερα ἀτομοκεντρικός. Ναί, κυριαρχεῖ ἡ εἰκονική πραγματικότητα, στην ὁποία τό ἀνθρώπινο πρόσωπο εἶναι ἀδιάφορο, καθώς μένουμε στό “φαίνεσθαι”. Οἱ νέοι μας ζοῦνε τήν βία ὡς ἐξοικείωση καί συνήθεια στά εἰκονικά παιχνίδια. Ἡ κοινωνία τῶν προσώπων ἔχει ὑποκατασταθεῖ ἀπό τήν ἐπικοινωνία, κι αὐτή συνήθως τῶν παραλλήλων μονολόγων, ὅπου τό μήνυμα δέν προσλαμβάνεται, καθότι

⁹ Ζ’ ὠδή ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου.

¹⁰ Γοντικάκης, σσ. 57-58.

¹¹ Θεία Λειτουργία Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

έκλείπει ή θέαση τοῦ προσώπου τοῦ ἄλλου, ή καρδιακή ένσυναίσθηση, ή διάθεση νά ιδωθεῖ ό πλησίον ἀγαπητικά. Ό άτομοκεντρικός πολιτισμός έχει θεοποιήσει τήν ἐπιθυμία τοῦ “ἐγώ”. Γι’ αὐτό καί ή Ὁρθοδοξία παραμένει μία διαρκῆς ὑπενθύμιση ὅτι πληρότητα ζωῆς δέν ὑπάρχει χωρίς Χριστό καί χωρίς πλησίον, χωρίς τήν ἐμπειρία τῆς κοινότητας ή ὁποία ξεκινᾷ ἀπό τήν λειτουργία, καί ἀποδίδει καί φανερώνει τήν ἀξία τοῦ προσώπου ὡς πολύτιμου καί μοναδικοῦ γιά τόν κόσμο καί τόν χρόνο.

«Μέσα στόν ἄνθρωπο κυοφορεῖται τό θαῦμα τοῦ «ἐξαίφνης», ή ἀλλαγῆ, ή ἐκπληξη, ὁ αἰφνιδιασμός. Μπορεῖ νά μετανοήση, νά μεταμορφωθῆ, νά ἀλλάξη νοῦ καί μορφή. Σοῦ ἐπιφυλάσσει ἐκπλήξεις. Μπορεῖ ὁ ἔσχατος νά γίνῃ πρῶτος καί ὁ πρῶτος ἔσχατος. Δέν προδιαγράφεται ή ζωή του. Δέν ὑπολογίζεται (οἰκονομικῶς καί ἀριθμητικῶς) ή ἀξία του. Εἶναι ἕνα ὄν ἐν ἐξελίξει. Βρίσκεται ἐν πορείᾳ. Μένει πάντοτε ὁ ἴδιος, γινόμενος ἐξ ὀλοκλήρου ἄλλος θείᾳ χάριτι. Δέν εἶναι τμῆμα ἑνός συνόλου. Εἶναι δυνάμει τό ὅλον. Εἶναι ἐν σμικρῶ ὀλόκληρη ή Ἐκκλησία. Αὐτό τό ἔκτακτο, τό μοναδικό καί ἀνεπανάληπτο πού κρύβει μέσα του ὁ κάθε ἄνθρωπος, ἔρχεται καί θέλει νά σώση ή Ἐκκλησία. Καί διά τῆς σωτηρίας καί τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, φωτίζεται καί σώζεται ὁ κόσμος ὅλος καί ή δημιουργία»¹².

Εἶναι, ἐν τέλει, ἐορτή ἀναστοχασμοῦ ή Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Σέ ἕναν κόσμο, ὁ ὁποῖος ἔχει τήν ἐντύπωση ὅτι τό πρόσκαιρο τοῦ χρόνου καί τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι αὐτό πού καλούμαστε νά ἀκολουθήσουμε, ή Ὁρθοδοξία ἐπιμένει στό διαρκές πού μᾶς δίδει ή παράδοσή μας. Μᾶς καλεῖ νά ὑπερασπιστοῦμε μέ ὅλο μας τό εἶναι “τήν ἐν Σταυρῶ θείαν κένωσιν”¹³ τοῦ Χριστοῦ ὡς πρότυπο γιά νά ζήσει μέ νόημα καί πληρότητα ὁ κόσμος. Χωρίς θυσία, χωρίς μέτρο καί ἄσκηση, χωρίς ἀγῶνα νά συναντήσουμε τό πρόσωπο τοῦ πλησίον μας καί νά τό διακονήσουμε ὑπερβαίνοντας τά δικαιώματα, χωρίς νά διακρίνουμε τό διαρκές τῆς χαρᾶς πού ἔρχεται ὅταν ἀναλαμβάνουμε τήν εὐθύνη γιά τόν ἄλλο καί τόν κόσμο, ἀλλά καί ὅταν συγχωροῦμε χωρίς κρατούμενα, ἄν σκοπός μας εἶναι μόνο ή εὐχαρίστηση ἐκ τῆς ἀπολαύσεως, τότε ή παρακμή τῶν καιρῶν μας θά κρατήσῃ. Καί θά μᾶς συμπαράσῃ σέ ἕναν ηθικό καί ὑπαρξιακό μηδενισμό, κάνοντάς μας νά χάσουμε τήν πνευματική μας ἰδιοπροσωπία, πού δέν μπορούμε νά τήν

¹² Γοντικᾶκης, σσ. 71-72.

¹³ Δ’ Ὡδή Κανόνος τοῦ Ὁρθρου τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

περιορίσουμε στην διανοητική πρόοδο, αλλά καλούμαστε νά τήν δοῦμε στην ἐμπειρία τῆς κοινωνίας τῶν προσώπων.

Εἶναι συγκλονιστικά τά λόγια τοῦ μεγάλου Ἀγιορείτη θεολόγου, λογίου καί πνευματικοῦ ἀνθρώπου π. Βασιλείου Γοντικάκη: “Δέν εἴμαστε λίγοι, εἴμαστε πολλοί. Τό πλῆθος καί ἡ δύναμις μας βρίσκονται στόν δυναμισμό τοῦ προζυμιοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος. Δέν φοβόμαστε καί δέν τά χάνομε. Ὅχι ἐπειδή εἴμαστε δυνατοί, ἀλλ’ ἐπειδή εἶναι δυνατός Αὐτός που μᾶς ἀγαπᾷ, καί ἀγαπᾷ τόν κάθε ἄγνωστο, ἀνώνυμο ἄνθρωπο μέ τήν ἀγάπη πού ἀγαπᾷ τήν οἰκουμένη.

Ἡ ἐποχή μας εἶναι κρίσιμη, ἄρα καλή, ἂν τή δοῦμε μέσα ἀπό τό μυστήριο τῆς θείας λειτουργίας, τῆς ἱεράς Ἀποκαλύψεως. Εἶναι μία ἀφορμή μετανοίας καί σωτηρίας ὅλων μας»¹⁴.

Ἡ Ὁρθοδοξία δέν εἶναι ἓνα σχῆμα τῆς Ἱστορίας. Δέν εἶναι γιά νά μᾶς ὑπενθυμίζει δάφνες τοῦ παρελθόντος, κάνοντάς μας νά ἐφησυχάζουμε σ’ αὐτές. Εἶναι καί θά παραμείνει σταθερό σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τόν ἄνθρωπο καί τόν κόσμο πού διψᾷ γιά ἀλήθεια, γιά ἐλευθερία, γιά ἀγάπη. Μπορεῖ νά εἶναι «σημεῖον ἀντιλεγόμενον»¹⁵ στούς καιρούς ὅπου ἡ ἐπίκληση τῆς πίστεως ὡς «συγκαταθέσεως χωρίς ἀνάγκη πολλῆς ἐρμηνείας», ὡς

¹⁴ Γοντικάκης, σσ. 79-80.

¹⁵ Λουκ. 2, 35.

«ἀπολυπραγμονήτου συγκαταθέσεως»¹⁶, θεωρείται κάτι τό ξεπερασμένο καί γιά κάποιους «όπισθοδρομικό», στήν πραγματικότητα όμως εἶναι ἡ διαρκῆς φανέρωση τῆς ἐλπίδας ὅτι «τό μέγα τραῦμα, ὁ ἄνθρωπος»¹⁷ μπορεῖ νά γιατρευτεῖ, νά προχωρήσει, νά νικήσει τό κακό, ὅταν ἔχει στήν καρδιά του τήν ἀντοχή πού τοῦ προσφέρει ἡ Παράδοση σέ κάθε δοκιμασία. Κι αὐτή θά παραμείνει ἡ πρόταση τῆς Ὁρθοδοξίας καί στήν πατρίδα μας καί στήν οἰκουμένη, χωρίς νά φοβᾶται τόν διάλογο, χωρίς νά ἀπορρίπτει τήν ἀντίθεση, χωρίς νά κλείνεται στό χθές.

Ἄς κρατήσουμε, λοιπόν, καί ἄς συμπορευθοῦμε ὡς Ἕλληνες καί Ὁρθόδοξοι μέ βάση τά σοφά λόγια τοῦ π. Βασιλείου Γοντικάκη:

«Ποιός σᾶς εἶπε ὅτι δέν ἔχει ἀντοχή ἡ πίστι καί ἡ Παράδοσί μας, ὄχι μόνο τίς δοκιμασίες νά ξεπεράσει, ἀλλά νά εἶναι εὐγνώμων καί πρός αὐτούς πού τίς προκαλοῦν; Καί ποιός σᾶς εἶπε ποτέ ὅτι οἱ Ἕλληνες νίκησαν στήν ἱστορία μέ τήν ἀριθμητική ὑπεροχή, καί ὅτι τό θαῦμα τῆς πίστεως στηρίζεται στή στατιστική;

Πάντοτε ὁ δυναμισμός τοῦ ἐλληνικοῦ καί Ὁρθόδοξου βρίσκεται στό ἐλάχιστο καί ἀδύνατο, πού κρύβει μέσα του κάτι τό μέγιστο πνευματικά. Καί αὐτό, ἀπό μόνο του, φανερώνει κάποια θεϊκή εὐγένεια καί λεπτότητα ἀνθρωπιᾶς, πού σώζει τόν ἀδύνατο, χωρίς νά τόν πληγώνει, καί εἶναι ξένο πρός

¹⁶ «Εἰ δέ τις πίστει χειραγωγούμενος ἀγαθόν καί παντοδύναμον καί ἀληθές καί σοφόν καί δίκαιον τό θεῖον λογίσηται, εὐρήσει πάντα λεία καί ὁμαλά καί ὁδόν εὐθειαν. Ἐκτός γάρ πίστεως ἀδύνατον σωθῆναι. Πίστει γάρ πάντα, τά τε ἀνθρώπινα τά τε πνευματικά, συνίστανται. Οὔτε γάρ γεωργός ἐκτός πίστεως τέμνει γῆς αὐλακα, οὔτε ἔμπορος μικρῶ ξύλῳ τήν ἑαυτοῦ ψυχὴν τῷ μαινομένῳ τῆς θαλάσσης πελάγει παραδίδωσιν, οὐ γάμοι συνίστανται, οὐκ ἄλλο τι ἐν τῶν ἐν τῷ βίῳ. Πίστει νοοῦμεν ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι τά πάντα τῆ τοῦ Θεοῦ δυνάμει παρήχθαι. Πάντα, τά τε θεῖα καί τά ἀνθρώπινα, πίστει κατορθοῦμεν. Πίστις δέ ἐστίν ἀπολυπραγμόνητος συγκατάθεσις».

«Ἄν ὅμως κάποιος καθοδηγούμενος ἀπό τήν πίστιν σκεφθῆ ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός καί παντοδύναμος καί ἀληθινός καί σοφός καί δίκαιος, θά τά εὕρη ὅλα ὁμαλά καί κανονικά, καί ἴσον δρόμον. Διότι δέν εἶναι δυνατόν νά σωθῶμεν ἔξω ἀπό τήν πίστιν. Ἐπειδή ὅλα, καί τά ἀνθρώπινα καί πνευματικά, ὑπάρχουν μέ τήν πίστιν. Διότι οὔτε ὁ γεωργός ἀνοίγει τό αὐλάκι τοῦ χωραφιοῦ χωρίς τήν πίστιν, οὔτε ὁ ἔμπορος ἐμπιστεύεται τήν ζωὴν του εἰς τήν μανιασμένην θάλασσαν μέ μικρόν πλοιάριον, οὔτε γάμοι γίνονται, οὔτε κάποια ἄλλη ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς. Μέ τήν πίστιν κατανοοῦμεν ὅτι ὠδηγήθησαν τά πάντα μέ τήν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἀπό τήν ἀνυπαρξίαν εἰς τήν ὑπαρξίν. Ὅλα, καί τά θεῖα καί τά ἀνθρώπινα, τά κατορθώνομεν μέ τήν πίστιν. Ἡ πίστις μάλιστα εἶναι συγκατάθεσις χωρίς πολλήν ἐξέτασιν». Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἐκδόσις Ἀκριβῆς τῆς Ὁρθόδοξου πίστεως.

¹⁷ Αἶνοι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.

τή βαρβαρότητα τοῦ ἄγαν, πού συνθλίβει τόν ἄνθρωπο, χωρίς νά τόν
ὑπολογίζει»¹⁸.

¹⁸ Γοντικάκης, σ.64.